

ધોરણ : 4

પર્યાવરણ

૧૪. રાજુનું ખેતર

□ ખેડૂત તેમના ખેતરમાં વાવણી થી લઈને પાક તૈયાર થાય ત્યાં સુધી દિવસ રાત મહેનત કરી આપણા માટે અનાજ, કઠોળ, શાકભાજી, ફળ વગેરે નું ઉત્પાદન કરે છે.

□ ખેતરમાં પાકનું ઉત્પાદન સારું થાય તે માટે પૂરતા પ્રમાણમાં પાણી, સેન્દ્રિય ખાતર, ખેતીના વિવિધ ઓજારો, બિયારણ, તૈયાર થયેલા માલને વેચવા માટે વાહનવ્યવહાર અને યોગ્ય બજારની જરૂર પડે છે.

ગુજરાતમાં થતાં પાક

અનાજ

- ઘઉં
- બાજરી
- જુવાર
- મકાઈ

કઠોળ

- મગ
- ચણા
- તુવેર
- વટાણા
- ચોળા

શાકભાજી

- બટાટા
- કારેલાં
- દૂધી
- ભીંડા
- ડુંગળી
- કોબીજ
- ફુલેવર
- રીંગણ

ફળ

- કેરી
- જામફળ
- દાડમ
- પપૈયાં
- તડબૂચ
- ચીકુ
- કેળાં
- નારંગી

તેલીબિયાં

- મગફળી
- તલ
- સરસવ
- સોયાબીન

સાબરકાંઠા = ડુંગળી

બનાસકાંઠા =

સૌરાષ્ટ્ર = મગફળી

દક્ષિણ ગુજરાત

= કેરી

હું રાજુ છું. મારા પિતા ખેડૂત છે. અમે ગુજરાતના ઇડર તાલુકાના વસાઈ ગામમાં રહીએ છીએ. ઓક્ટોબર મહિનો ચાલી રહ્યો છે. દરેક વર્ષની જેમ, મારા પિતાજી ડુંગળીના પાક માટે ખેતર તૈયાર કરી રહ્યા છે. આ સમયે ખેતરમાં ઘણાબધાં કામ કરવાના હોય છે. પિતાજીને મદદ કરવા હું પણ ખેતરે જાઉં છું. છેલ્લા થોડા દિવસોથી પિતાજી કોદાળી વડે જમીન ખોદી રહ્યા છે, જેથી ખેતર નરમ અને પોચું બને.

શોધી કાઢો :

- ❑ રાજુના વિસ્તારમાં જમીનને નરમ બનાવવા કોદાળી નામના સાધનનો ઉપયોગ થાય છે. આ પ્રકારના સાધનને તમારા વિસ્તારમાં શું કહેવાય છે ? તે તમારી નોટબૂકમાં દોરો અને ચર્ચા કરો.
- ✓ અમારા વિસ્તારમાં પણ આ સાધનને કોદાળી કહેવામા આવે છે. કોદાળી નો ઉપયોગ ખેડૂત જમીનને પોચી અને નરમ બનાવવા તથા ખાડો ખોદવા માટે કરે છે.

બીજની વાવણી

આ વર્ષે પણ મારા પિતા ખેતરમાં ડુંગળીના બીજ વાવશે. બળદો હળ ખેંચશે અને પિતાજી હળ પાછળ ચાલીને ચાચમાં બીજ નાખશે. મારે પણ પિતાજીની જેમ કામ કરવું છે. પરંતુ પિતાજી કહે છે કે ચોક્કસ અંતરે પૂરતા પ્રમાણમાં બીજ નાંખવા ખૂબ જ જરૂરી છે. આ કામ સરળ નથી. તે કહે છે કે હું એક જગ્યાએ ઘણા બધા બીજ નાખી દઈશ. એટલે હું મોટો થાઉં ત્યાં સુધી મારે રાહ જોવી પડશે.

- ખેતર ખેડવા પ્રાણીઓ સિવાય બીજી કઈ રીતોનો ઉપયોગ થાય છે ? ચર્ચા કરો.
- ✓ ખેતર ખેડવા માટે વર્તમાન સમયમાં ટ્રેક્ટરનો વિશેષ ઉપયોગ થાય છે. ટ્રેક્ટર સાથે હળ, પંજેટી, કરબડી, તરફેણ, ચાવડ વગેરે જેવા સાધનો જોડી ખેતર ખેડવામાં આવે છે. કેટલાક નાના અને ગરીબ ખેડૂતો જેમની પાસે ઓછી જમીન હોય તેવો કોદાળી ની મદદથી પણ ખેતર ખેડતા જોવા મળે છે.

Cultivator

Disc Harrow

Rotary Tiller

Chain Mower

Log splitter

Hay Baler

Trailer

Boom sprayer

Hole Digger

અંકુર દેખાશે

બીજને વાવ્યાને વીસ દિવસ થઈ ગયા. ડુંગળીના બીજ અંકુરિત થવાના ચાલુ થઈ ગયાં છે. ડુંગળીના છોડની સાથે નીંદણ પણ ઉગ્યું છે. નીંદણ ખેતરોમાં અને બગીચાઓમાં વાવયા વગર ઊગી નીકળે છે. ખેતીના પાકમાં નીંદણ દૂર કરવામા ન આવે તો પાક સારો થતો નથી. મમ્મી, કાકા અને હું પિતાજીને આ માટે મદદ કરીએ છીએ.

નીંદણ :- પાકની સાથે ઊગી નીકળતા વધારાના ઘાસ ને.....

ઊગેલા છોડ

ડુંગળીના પાકને જોઈને મને આનંદ થાય છે. તે મારા ધૂંટણ જેટલા ઊંચા થઈ ગયાં છે. પાંદડા પીળા થઈ ગયાં છે અને સૂકા થઈ ગયાં છે એનો મતલબ ડુંગળીનો પાક તૈયાર થઈ ગયો છે. તેને લણવો પડશે.

લણણી :- ખેતરમાં તૈયાર થઈ ગયેલા પાકને કાપવાની ક્રિયાને લણણી કહેવામાં આવે છે.

તમને ખબર છે કેમ ?

ઘરનાં દરેકે ડુંગળીનાં પાકને લણવા મદદ કરવી પડશે. તે સમયસર થવું ખૂબ જ જરૂરી છે. જો અમે વિલંબ કરશું, તો ડુંગળીનો પાક જમીનમાં સડી જશે. અને અમારી બધી મહેનત નકામી જશે.

□ રાજુ પિતાને ખેતરમાં મદદ કરે છે. શું તમે ઘરના વડીલોને તેમના કામમાં

મદદ કરો છો ? તમે ક્યાં કામમાં મદદ કરો છો ?

✓ હા, હું પણ મમ્મીને દુકાને થી જોઈતી વસ્તુઓ લાવી આપું છું. ઘર સફાઈ અને સજાવટમાં મદદ કરું છું. તેમજ ઘરના બીજા સભ્યો ને પણ તેમના કામમાં મદદ કરું છું.

□ તમને કામ કરવાની મજા આવે ?

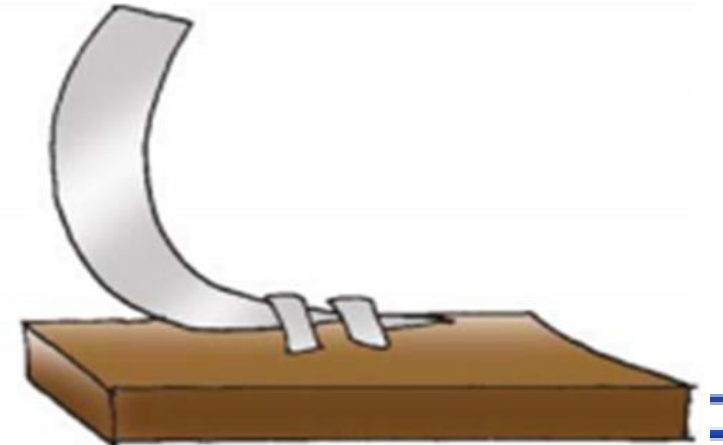
✓ હા, મને કામ કરવાની મજા આવી.

ડુંગળીનો પાક

ઘરમાં બધાં ખુશ છે. આ વખતે ડુંગળી મોટી અને સારી છે. મમ્મી અને કાકી ડુંગળીની સુકાયેલી ડાળી કાપવા ' ઇલ્લીજ ' (એક પ્રકારનું દાતરડું) નો ઉપયોગ કરે છે. ઇલ્લીજ ખુબજ ધારદાર હોય છે અને કાપતી વખતે તમારે આંગળીઓ કપાય નહિ તેનું ધ્યાન રાખવું પડે છે. પિતાજી અને કાકા ડુંગળીનાં કોથળાઓ ભરે છે. પિતાજી તે ટ્રકમાં ભરી મંડી કે મોટા બજારમાં વેચવા લઈ જશે.

મંડી :- ખેતીનો પાક ખરીદવા અને વેચવા માટેનું એક સ્થળ.....

ખેતરમાં પાક કેવી રીતે તૈયાર થાય છે.

- ખેતર ખેડવું :- જમીનને પોચી અને નરમ બનાવવા.
- બીજ વાવવા :- બીજને યોગ્ય અંતરે વાવવા.
- સિંચાઈ :- છોડને પાણી પીવડાવવું.
- નીંદણ :- વધારાના ઘાસને દૂર કરવું.
- લણણી :- તૈયાર થયેલા પાકને કાપવાની કે ખેંચવાની ક્રિયાને....
- વેચણ :- કોથળામાં પેક કરીને વેચવા માટે બજારમાં લઈ જવું.

તમારી નોટબુકમાં ઉત્તર લખો.

❑ રાજ્યે તેના પિતાને કયા કયા કામમાં મદદ કરી ?

✓ ખેતરમાં જમીન પોચી બનાવવામાં
ખેતરમાં નીંદણને દૂર કરવામાં,
ડુંગળીના પાકને લાણવામાં
ડુંગળીના કોથળા ભરવામાં

❑ તમારા ઘરની નજીક કોઈ ખેતર છે ? તેમાં શું ઉગાડવામાં આવ્યું છે ?

✓ મારા ઘરથી થોડે દૂર ઘણા ખેતરો છે તેમાં શેરડી, કેળાં અને શાકભાજી જેવા પાકો ઉગાડવામાં આવે છે.

- રાજુના પિતા ડુંગળી ટ્રકમાં ભરી લઈ જાય છે. જો રસ્તા બરાબર નાં હોય, તો ફળો અને શાકભાજી એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાએ કેવી રીતે લઈ જવાઈ છે ? વિચારો.
- ✓ જો રસ્તા બરાબર ન હોય તો ટ્રક જેવા મોટા અને ભારે વાહનો ચાલી ન શકે તેથી ફળો અને શાકભાજી ટેમ્પામાં લારી કે બળદગાડી માં એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાએ લઈ જવામાં આવે છે.
- ફળો અને શાકભાજી લઈ જવા માટે કેવા પ્રકારના વાહનોનો ઉપયોગ થાય છે ? તમારી નોટબૂકમાં તેમાના એક વાહનનું ચિત્ર દોરો.
- ✓ ફળો અને શાકભાજી લઈ જવા માટે છકડો, ટેમ્પો, ટ્રક, ટ્રેક્ટર, બળદગાડું, ઊંટગાડી વગેરે જેવા વાહનનો ઉપયોગ થાય છે.

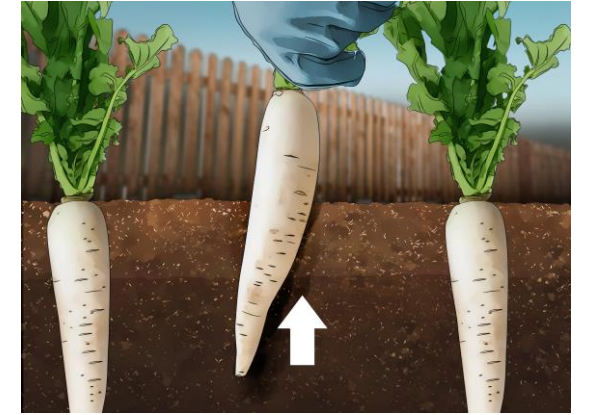
જમીનની અંદર થતાં પાક

બટાટા

શક્કરીયાં

મૂળા

ગાજર

બીટ

સુરણ

- ❑ આપણે જોયું કે ડુંગળીનો પાક ઓક્ટોબર મહિનામાં ઉગાડવામાં આવે છે.
- ❑ દરેક પાક ઉગાડવાનો સમય અલગ અલગ હોય છે.

ખરીફ પાક

સામાન્ય રીતે જૂન મહિના માં ઉગાડવામાં આવે છે અને ઓક્ટોબર મહિનામાં કાપણી કરવામાં આવે છે.

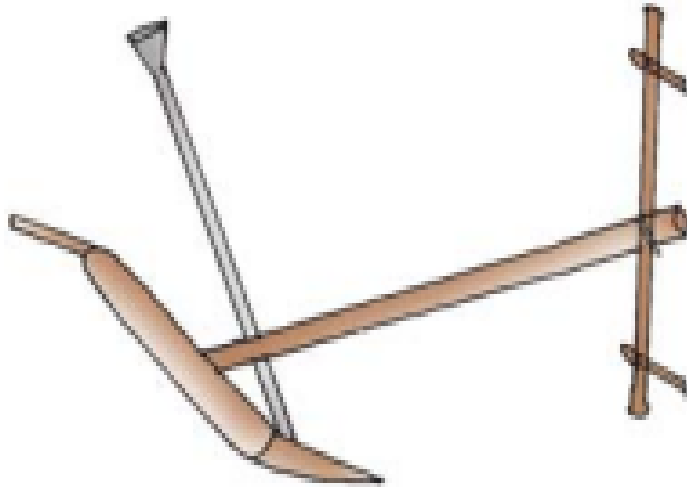
રવિ પાક

નવેમ્બર મહિનામાં ઉગાડવામાં આવે છે જ્યારે એપ્રિલ મહિનામાં કાપણી કરવામાં આવે છે.

શોધી કાઢો અને લખો :

- રાજુના ખેતરમાં વપરાયેલા થોડા સાધનોના ચિત્રો અહીં આપ્યા છે. આ સાધનોનાં નામ લખો. તેને તમારા વિસ્તારમાં શું કહેવામા આવે છે ? તેનો ઉપયોગ શો છે તે પણ લખો.

નામ (આ પાઠમાં) હળ

તમારા વિસ્તારમાં નામ હળ

ઉપયોગ ખેતર ખેડવા, જમીન નરમ
બનાવવા, ચાંચ પાડવા

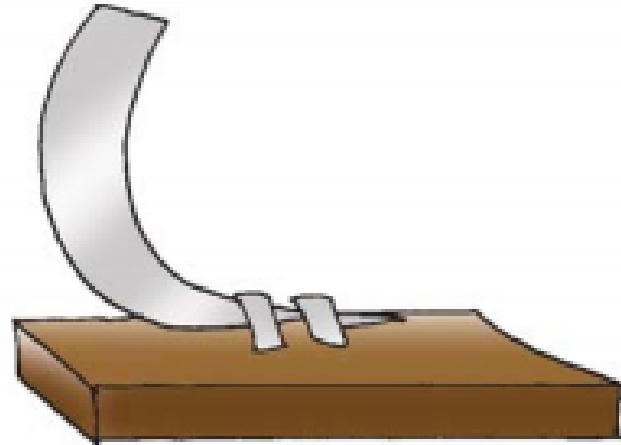
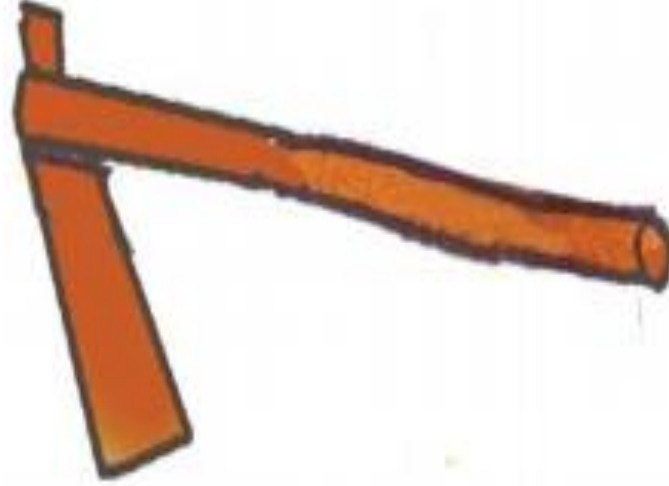

નામ (આ પાઠમાં) કોદાળી

તમારા વિસ્તારમાં નામ કોદાળી

ઉપયોગ જમીનમાં ખાડો ખોદવા,
જમીનને પોચી બનાવવા

નામ (આ પાઠમાં) છલ્લીજ

તમારા વિસ્તારમાં નામ દાતરડું

ઉપયોગ ઘાસ અથવા શાકભાજી
ને કાપવા

જેતીકામમાં ઉપયોગી સાધનો

□ પાક ઉગાડવા માટે ઘણાં કામો કરવાની જરૂર પડે છે. ચિત્ર જુઓ અને તેમને સાચા ક્રમ આપો.

૩. નીંદણ

૨. બીજ વાવવા

૫.
ચોગ્ધ સમયે
ડુંગળી ને
જમીન માંથી
ખેંચી લેવી.

૧. ખેતર ખેડવું

૪. લણણી

૬. કોથળા ભરવા

તમારા વિસ્તારમાં કયા કયા પાક લેવામાં આવે છે ? લખો.

કપાસ

મગફળી

ઘઉં

બાજરી

એરંડા

તલ

જીરું

કઠોળ

- ❑ તમારા વિસ્તારમાં થતાં કોઈ એક પાક માટે કેવાં કેવાં કામો કરવા પડે તેની ચર્ચા કરો અને વિગત નોટબુકમાં લખો.
- ✓ અમારા વિસ્તારમાં શિયાળુ પાક તરીકે ઘઉં વાવવાની શરૂઆત દિવાળી પછી થાય છે. સૌ પ્રથમ ખેતર ખેડવામાં આવે છે. ત્યાર બાદ જમીનમાં ચાંચ પાડવામાં આવે છે. કેટલાક ખેડૂતો પોતાનું ખેતર બે વાર ખેડે છે. ખેતર ખેડી લીધા પછી ચાચમાં ચોક્કસ અંતરે ઘઉંના બીજ નાખવામાં આવે છે. ત્યાર બાદ તેના પર સમાર ફેરવવામાં આવે છે.

જેથી બીજ ઉપર માટી પથરાઈ જાય છે અને બીજને પક્ષીઓ પણ ખાઈ

ન શકે તથા બીજને પૂરતા પ્રમાણમાં ગરમી મળી રહે છે.

થોડા દિવસમાં ઘઉંનો પાક ઊગીને જમીનની બહાર આવે છે. ત્યાર બાદ ખેડૂત આખા ખેતરને પાણી પાચે છે. આ રીતે ઘઉંને ચાર થી પાંચ વાર પાણી પાવું પડે છે. આવી રીતે ચારથી પાંચ મહિનામાં ઘઉંનો પાક તૈયાર થાય છે. તૈયાર થયેલા પાકની કાપણી કરી શ્રેષ્ઠરથી ખાતું લેવામાં આવે છે. છેલ્લે ખેડૂત આ ઘઉં કોથળામાં ભરી માર્કેટિંગ યાર્ડ માં વેચવા માટે લઈ જાય છે.

THANKS

FOR WATCHING

